

Gospodarski List.

S PODOBAMI.

Glasiło c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: vodja E. Kramer

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa vodstvu deželne kmetijske šole v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 5.

V Gorici, 8. Aprila 1887.

Leto VII.

Deželna kmetijska šola v Gorici¹⁾

(Slovenski oddelek.)

Vodstvo je podalo slavnemu deželnemu odboru o delovanju zavoda v dobi od 1. oktobra 1885 do 15. novembra 1886 sledeče poročilo:

I. Šola.

a) **Učenci.** — Prvega novembra 1885 vstopilo je v šolo 18 učencev, od katerih so pa štirje v teku leta in sicer do 31. marcija izostali, ker se je skazalo, da za kmetijski stan niso sposobni. Ker je z 9. novembrom 1886 le jeden šolo popolnoma dovršil ter zavod zapustil in so dalje z novembrom t. l. štirje novi učenci vstopili, je sedaj na šoli skupaj 17 učencev. Od tih je 13 notranjih in 4 so zunanji.

Vsi so sinovi kmetskih posestnikov in sicer jih je pet sinov velikih in najst sinov srednjih posestnikov.

9. novembra t. l. vršila se je preskušnja za vse učne predmete prvega tečaja, katera je pokazala, da so učenci prav dobro napredovali v vseh predpisanih učnih predmetih.

Sploh se pa morem o učencih bodisi gledé učenja v šoli, npravnega obnašanja, bodisi marljivosti pri praktičnih vajah na polji le pohvalno izraziti.

b) **Učee in služeee osobje.** — Gledé učeeega in služeeega osobja vršile so se v teku leta 1886 naslednje premembe:

Prvega aprila 1886 izstopil je iz službovanja začasni pomožni učitelj Alojzij Cotič ter je pričel z istim dnevom svoje službovanje podpisani ravnatelj, katero službo mu je podelil veleslavni deželni odbor z dekretom od dně 11. marcja t. l. šte. 981.

Prvega maja t. l. zapustil je svcojo službo šolski čuvaj Albert Hvasnička. Ker se je v teku leta pokazalo, da je šolski čuvaj v tem zmislu, kot je

¹⁾ Iz poročila deželnega odbora deželnemu zboru.

opravljal svojo službo A. Hvasnička, skorej popolnoma nepotreben, ker tista dela lahko opravljajo deloma učenci, deloma pa drugo služeee osobje, predložil je podpisani slav. deželnemu odboru prošnjo, da bi se nastavlil začasno namesto čuvaja šolski vrtnar z mesečno plačo 20 gld. in prostim stanovanjem, katera svota bi se pokrila s tem, da dobi vrtnar onih za čuvaja dovoljenih 15 gold. na mesec in zraven teh še pet gld. iz šolske blagajnice. Slavni deželni odbor je v to privolil ter se je podelila služba vrtnarja bivšemu učencu kmetijske šole Francetu Kregau iz Ročinja.²⁾

c) **Konvikt.** — Odkar je slov. oddelek deželne kmetijske šole v novem poslopji in je sé šolo zvezan internat, bili so učenci do sedaj le slabo z hrano preskrbljeni. Hrano dobivali so spočetkom iz gostilne, potem zaporedoma nekoliko časa od šolskega hlapca, dalje od šolskega čuvaja in konečno od kmetijskega opravnika. Vsa ta hrana bila je ne le prepíčila, ampak tudi slabo pripravljena, takò, da ni bilo konca pritožeb bodisi od strani učencev, kakor tudi od njih starišev. Mladeníču, kateri se mora črez dan ne le pridno učiti, ampak razun tega tudi težja fizična dela opravljati, potreba je gotovo v prvi vrsti krepke in zdrave hrane in sicer take, kakoršna se prilega kmetskemu človeku.

Gledé na vse te razmere je podpisani ravnatelj s privoljenjem slav. deželnega odbora vpeljal s 1. oktobrom t. l. posebno „šolsko hrano,“ (konvikt), kakor je ona uže vpeljana na italijanskem oddelku in na drugih enakih zavodih. Učenci dobivajo sedaj za 8.5 do 9 gold. na mesec zdravo, snažno pripravljeno, krepko in popolnoma zadostno hrano, ko so plačevali za píclo in slabo hrano 10 do 12 gld. na mesec.

d) **Kemiški laboratorij in poučne zbirke.** — O kemiškem laboratoriju na tem zavodu še govoriti

²⁾ Ker je F. Kregau stopil zaradi bolezni iz službe, podelila se je ta služba izučenemu umetnemu vrtnarju I. Devetak-u.

ni bilo, kajti razun nekoliko nevažnih in navadnih aparatov, dveh miz in jedne omare v za laboratorij odmenjeni sobi nikakoršne druge priprave ni bilo. Ker je pa kemija glavna podlaga ne le kmetijstvu, ampak tudi vinarstvu in je torej tudi neobhodno potrebno, da so učenci dobro poučeni v tej stroki, ker so nadalje dohajale od dne do dne od posestnikov na zavod raznotera vprašanja, katera se dajo rešiti le z pomočjo kemije, previdel je podpisani ravnatelj, kateri je sam izpitan kemik in bivši asistent c. kr. kmetiško-kemijskega poskuševališča Dunajskega, da se kakor hitro mogoče kemiški laboratorij také uredi, da bode zadostoval vsem potrebam kmetijske šole. To se je istinito zgodilo meseca septembra t. l. Nakupilo se je namreč kemiških aparatov in drugih priprav za več ko 350 gold. Vseh kupljenih aparatov tu naštevati bilo bi preobširno; omeniti mi je le, da je laboratorij popolnoma urejen také, da je mogoče v njem izpeljati vse navadne kmetijsko-kemiške in enologiške analize. Kako je bil kemiški laboratorij potreben, sledi iz tega, da se je od meseca septembra do sedaj, to je v teku dveh mesecev spreiskovalo 30 vrst vina in mošta, katere so posestniki Goriškega in Sežanskega okraja in tudi deloma iz Furlanije v preiskavo poslali.

Glede poučnih zbirk se je tudi mnogo zboljšalo. Učni pripomočki kolikor jih je, so se uredili, ter v nove omare razpostavili. Pričela se je dalje sestavljati zbirka raznih vrst sadja itd.

Dalje pride.

Kaj kmeta na Krasu tlačí ?

Nad vladali so dandanes res slabi časi, ki se tem bolj čutijo na kmetih. Slabe letine trpinčijo kmeta celo v boljših krajih kjer je dežela rodovitna: kaj naj pa rečemo o ubogemu Kraševcu, ki mora prst po skalovju stikati ter jo prenašati na bolj zemljat prostor, da mu kaj zarodi? Davki vedno rastejo in isto tako se množé stroški raznih občin radi česa morajo zadnje pristojbine in doklade vedno pomnoževati.

Tudi ljudstvo zgublja veselje do dela na polji: vse sili bolj v tovarne; v tem pa pomanjkuje kmetu delalnih rok, katere mora drago plačevati. Kraški posestniki so n. pr. lansko poletje morali plačevati 55 do 70 kr. na dan raznim delalcem na polji in travnikih ter jim pri tem še hrano dajati. Ako pomislimo, da so morali isti posestniki najete ževke plačevati po 35 do 45 kr. na dan, in v obzir vzemši, da ena ževka ne nažanje na dan več nego 65—80 funtov sena, sprevidimo, da so delalne moči uže predrage ter polje lastniku prav malo dobička donaša. Ako se pomisli na vse stroške ki jih ima kmet z košnjo, spravljanjem in sušenjem sena, stane cent sena na domu do f. 1.40 ali f. 2.42 kvintal.

Kmet je tako rekoč prisiljen čestokrat lastnim otrokom kruha odtegovati, da prihrani, denar za košujo in spravljanje sena. Neprerredkoma primoran

je celo po letu seno v Trst na prodaj voziti, da le skupi teliko denarja, da mu za delalce zadostuje; celo žito mora večkrat prodati za delalce, pri tem pa ostane sam čez zimo brez njega ter si nakopičuje dolga v vaški štacuni, ki ga potem navadno z pšenico ali drugim žitom poplača. Denar vdobljen za žito, izda za seno, katero v sili in potrebi tudi prodaje. Koliko in kakega dobička mu taka prodaja uže donaša, kaže nam to, da je primoran v Trstu oddajati po 2 f. 30 kr. kvintal ali f. 1.29 stari cent. v tem ko kmeta na domu stane cent. sena do f. 1.40. Kje je pa vožnja, zgubljeni čas itd.? Na tak način mora kmet slabo izhajati.

Res je, da je na Krasu svet slab ter šusa čestokrat ves pridelek pobere; pri vsem tem bi pa jaz kmetom v olajšanje priporočal naslednje, da se ognó rastočim stroškom.

Pred vsem morali bi se poprijeti tudi sejanja ovsa. Na jednom oralu zemlje pridela se ga v navadni letin 65—75 mernikov ali okolo 23 hekt. Skupili bi kmetje tedaj do 90 gld. na vsakem oralu kajti oves se navadno prodaje po 4 gld. hektoliter. Tudi ovsena slama je za krmo živine velike vrednosti. Pšenice pa kmet na jednom oralu ne pridela več nego 30 mernikov ter jo prodaje največ po f. 2.50. Oral zemlje mu tedaj donaša, ako pšenico seje, samo do 75 f. torej 15 f. manj nego ako seje oves.

Dala bi se po Krasu sejati tudi kuzuza ali turščica, kar bi posestniki lahko storili ko požanjejo žito; kuzuza dajala bi jim obilne piče za živino toliko sveže kakor tudi suhe, v tem ko jim ajdo čestokrat suša odnese ali veter otrosi.

Svetovati bi jim bilo tudi sejanje pomladanske detelje (karnatnice) katera je tudi živini izvrstna piča ako se v pravem času pobere in posuši. — Istotako naj bi sejali tudi deteljo lucerno, katero se lahko 3—4 krat v letu pokosi. Treba jo je pa sejati zgodaj spomladi; najboljšje uže v mesecu marcu.

Slednjič bi jim bilo priporočati obilno obdelovanje pese, korenja in repe. S tem bi si lahko dobro pomagli; možno bi jim bilo rediti več živine in ne treba bi jim bilo ževke tako drago plačevati. S tem bi si vsako leto pri dobili tudi mnogo potrebne gnoja ki je tako rekoč duša poljedelstvu. Kar je pa slabejših travnikov, umestno bi bilo, da se v pašnike spremené ali pa požanjejo vsako drugo ali tretje leto.

A. Širca

opravnik na kmetijski soli v Gorici.

Ravnanje z praznimi sodmi.

Plesnjivi sodi se lahko očistijo na različni način, ali važno je pred vsem gledati na to, da se v sode, ne vlije gorke vode dokler se plesnivost preden dobro ne ostrže; kajti ako se vlije v sod gorke vode dokler je plesenj se na njem, napravijo se iz vode in plesnja neke čudno dišeče tvarine, ki pro-

derejo v les ter se le težko dajo odpraviti. Treba je tedaj pred vsem notranjost soda od plesuji dobro ostrgati in z mrzlo vodo omiti. — Za daljno ravnanje z plesnjivimi sodi nasvetovala so se druga različna sredstva. Sod se opere z puhom ali vročo vodo, katerej se primeša gašenega apna, sode, žveplene kisline ali žvepleno-kislega apna.

Ako se ima pri rokah pripravi aparat, najbolj vspešno je čiščenje z vodenem puhom, kajti vroča voda postane kmalu mrzla, ako se jo ne rabi v veliki množini ter ne podaje nobenega pravega učinka.

Gašeno apno in soda imata evak učinek; prvo ni pa toliko priporočljivo radi tega, ker pušča za seboj v porah ali luknjicah v lesu, ostanke, koji se raztopé še le, ko se sod z vinom napolni. Ako pomazemo kos hrastovega lesa z tekočino obstoječo iz gašenega apna ali sode ter ga pustimo na zraku, postane kmalu rujav; nastane namreč neka raztvorba med lesom in zrakom. Če pa vlijemo v sod take tekočine samo do polovice ter ga pustimo nekoliko časa, tam kjer pride sodov les, namočen z tekočino, v dotiko s zrakom, videti je kmalu neko rujavo tvarino, ki se da le z težkočo odpraviti, pozneje pa se deloma v vinu raztopi.

Če se tedaj uporablja soda (apno po mojem menenju ni iz več razlogov priporočljivo), treba je sod napolniti z tekočino obstoječo iz $\frac{1}{2}$ funta sode na hektoliter vode; pusti se sod napolnjen 3 do 4 dni stati na prostem na kar se ga izprazne in opere. Rabljiva je tudi žveplena kislina. Napolni se sod z vodo skraj do vrha, potem se vlije na hektoliter vode $\frac{1}{4}$ funta žveplene kisline, sod se dobro zmaže in na to pusti 4 do 5 dni ležati na prostem. Na to se sod izprazne, nalije zopet z vodo ter opere. To ravnanje bilo je, kolikor je meni znano, povsodi vspešno kjer so ga uporabljali. Tudi kisló žvepleno kisló apno zamori, kakor rečeno žveplo, plesnjive glivice. Ravnanje z kislím žvepleno kislím apnom obstoji v tem, da se zmeša 1 liter te kisline z 10 litri vode ter z to tekočino notranjost soda dobro ožlema, potem pa z vodo opere.

Več njih uporablja ob enem tudi dve teh sredstev, n. pr. sodo in žvepleno kislino. To pa ni priporočljivo kajti, ako se rabi ob enem sodo in žvepleno kislino, nema niti jedna niti druga nikakega učinka, ker te dve tvarini se v sodu kemično spojiti ter iz njih nastane neka sol, ki ni nikakor vspešna.

O izrejevanji žebet.

Prvo dobo svojega življenja žebe najbolj raste. Od rojstva do konca prvega leta vzraste navadno za 39 do 47 centimetrov, včasih 52 in še več. Žebetorej več vzraste prvo leto, kakor ves poznejši čas skupaj. Pa ne samo na visoko, ob enem raste tudi na široko, ter pridobi prvo leto največ na kosteh. Zato vpliva vzrejevanje v prvem letu na ves razvitek živali v naslednjih letih. Obilna hrana pospešuje

rast in razvitek, siada hrana in stradanje ovca oboje. Ker pa pozneje toliko ne raste žebe, kakor prvo leto, zato ne moremo zanemarjanja in oviranja v rasti nikoli več popraviti, če polagamo tudi najboljšo hrano v najobilniši meri. Prvo leto zanemarjeno žebe ostane ubogi oslabljenec celo svoje življenje.

Zatorej je treba žebetu od dne njegovega rojstva do končanega prvega leta najbolj postrežbe, najmarljivejše skrbi od nas, da ima vselej dovolj in krepke hrane, ki mu pospešuje rast na vse strani. Stradati nam v tem času ali bolehati nikakor ne sme, sicer zaostaja v rasti in razvijanju. Najlože dosežemo to, ako žebe mogoče rano navadimo, da zraven maternega mleka povživa kako drugo primerno hrano. To je potrebno tedaj, če kobila prav mleka nima. Take kobile ne vzrejajo nikoli tako velikih in krepkih konj, kakor tiste, ki imajo veliko mleka. Najlože navadimo žebeta, da uže rano začnejo jesti, če jasli za kobilo tako nizko spustimo, da morejo tudi ona iz njih hrano izbirati. Precej se postavijo zraven matere in začnejo jesti z njo vred, sprva samo igraje se, naposled se pa navadijo. S prva stavijo žebetom posebne jaslice in v te denejo nekaj zdruzganega ovsá. Nekaj dni zobljejo takošen oves, potem jim pa moremo uže celega polagati. Ko žebe dorašča in samo v hlevu ostaja, ker mora kobila na delo, položi se mu toliko ovsá, kolikor ga zobati hoče.

Pri kobilah s pičlim mlekom pa to ne zado- stuje za žebe. Zato moramo skrbeti za drug nadomestek. V takih okoliščinah skušali so žebetom dati mleko od krave, kateremu se je nekaj vode prililo; pa žebeta ne pijejo vselej takošnega mleka. Tudi ni lahko jih navaditi. Rada pa vzamejo žebeta kuhano ječmeno pšeno, kateremu se je prililo nekaj kravjega mleka. Treba je le, da ima ta hrana okus in toploto, kakoršna je lastna kobilinemu mleku. Takošno žebeta rada vzamejo in precej rauo ter jim tekne, da so lepa in životna, kakor da bi jih kobila z najobilnejšim mlekom dojila.

Tako si lahko pomagamo, če kobila slabo doji; pa tudi pri drugih je ta pomoček dobar. Če se ga poslužujemo, ne pogrešajo žebeta preveč svojih mater in njihovega mleka, če morajo te na delo. Tudi zamoremo takošna žebeta brez škode poprej odstaviti, kakor navadno. Oboje nam je na veliko korist, posebno spomladi, ko potrebujemo kobile pri oranji. Zeló posebne opaznosti pa je treba, kedar hočemo žebe od matere odstaviti.

Dalje pride.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 9. — Prosim blagovolite poslano vino preiskati ter mi naznaniti, ali bi se ga moglo vzdržati čez leto?

A. Ž. duhoven v Vatovljah.

Odgovor: Poslano vino sprejeli smo šele po tretji osebi, katera nam ni znala povedati, čegavo je

vino in kaj z vinom storiti. Šele ko smo sprejeli Vašo cenjeno listnico, preiskali smo vino. Preiskava pokazala je, da ima vino samo $5\frac{1}{2}\%$ alkohola in in skoraj 7 tisočink kisline. Vino je sicer zdravo in pitno, sploh dobra "Vremščina". Čez leto se Vam bode težko obdržalo, če nimate dobre podzemne kleti.

Vprašanje 10. — Koliko kilogramov dobrega pepela iz bukovih drv je treba, da nadomestuje jeden kilogram superfosfata gnojilne vrednosti?

Tomaž Mlekus v Bolcu.

Odgovor: Pepel bukovega lesa ima povprečno 16% kalija in 5% fosforove kisline. Superfosfat pa 16 do 24% in tudi več fosforove kisline, a le malo kalija. Ker imajo navadni superfosfati le preko 16% fosforove kisline, nadomestuje 3 do 4 kilogramov 1 kg. superfosfata. Fosforova kislina v pepelu je v vodi lahko rastopna, kar jo rastline prvo leto v živež ne vporabijo, izpere jo dež v spodnje plasti zemlje; torej upljiva fosforova kislina samo jedno leto na rastlinsko rast. Fosforova kislina superfosfatov se pa le polagoma rastaplja ter pride tudi tri leta rastlinam v prid.

Vprašanja 11. Kje se dobijo steklene buče za vzdržavanje polnih sodov?

B. v Dornberg-u

Odgovor: Take buče dobivajo se v Klosterneuburg-u. Naslov se glasi: Administration „der Weinlaube“, Klosterneuburg bei Wien.

Gospodarske raznoterosti

(Kako ravnati se zelenjadnimi sajenicami). —

Kdor hoče pridelavati zgodnjo zelenjavo, pripraviti si mora v ta namen gorkih ali gnojnih gredic, v katere se seme vseje. O tej zadevi naši vrtnarji navadno to veliko napako napravijo, da držijo gredice preveč zaprte, ne da jih bi pridno zračili. V takih zaduhlih, neprezračenih gredicah postanejo sajenice šibke in v kratkem času poprime se zemlje plesnjivec, ki sajenice tudi pokonča.

Druga napaka, katero učinijo naši vrtnarji pri odgoji zelenjadnih sajenic je pa ta, da sejejo seme navadno v prav dobro zemljo ter sajenice v kako slabo prst presade. Take sajenice ne obrodijo nikdar dobrega in lepega sadu, če je bilo tudi seme plemenite vrste. Seme vseje naj se vselej v pusto zemljo ter se take na pusti zemlji zrastle sajenice presade v dobro zemljo; pri presajanju treba je pa sajenicam skrajšati koreninice in pomočiti jih v mešanico sestavljeno iz kravjenika in prsti.

J. Devetak.

vrtnar na deželni kmetijski šoli v Gorici.

Tržne cene

31. marejca t. l. v Gorici.

	od gold.		do gold.		
Pšenica	100 k.	10	20	10	40
Koruza	"	7	—	7	50
Rž	"	7	—	8	—
Ječmen	"	7	—	8	—
Fižol	"	10	—	12	—
Proso	"	7	50	8	—
Riž (fin)	"	21	—	22	50
Riž navaden	"	18	75	19	50
Riž indijsk	"	17	—	19	50
Seno	"	2	90	3	10
Slama	"	2	50	—	—
Češplje (goriške suhe)	"	15	—	20	—
Breskvice (suhe)	"	50	—	—	—
Fige (suhe)	"	10	—	18	—
Maslo (kuhano)	1 k.	—	90	—	94
Maslo (surovo)	"	—	70	—	82
Sir (navaden)	"	—	60	—	—
Vino črno furlansko					
	100 litrov	16	—	24	—
Vino črno kraško	"	18	—	27	—
Vino belo Dornber.	"	15	—	20	—
Vino belo briško	"	17	—	20	—

KMETIJSKO BERILO

spisal **E. Kramer,**

dobiva se

pri **PATERNOLLI**

v **GORICI.**

Naznanilo kmetovalcem.

Čast mi je naznanjati s tem, da imam v zalogi **koščeno gnojilno moko** (superfosfat) jako velike gnojilne vrednosti za deteljišča in seno-žeti, 100 Kilo po 11 gold. **Koščeno navadno moko** prve vrste sposobna za gnojenje k žitu, sirku itd. 100 kilo po 7 $\frac{1}{2}$.

Koščeno moko II vrste, sposobno za gnojenje v vinogradih in sadnih vrtih 100 kilo po 7 gold.

Za dobro blago se daje poročstvo. Naročila sprejema Franc pl. Mulitsch, trgovec v Gorici.

